

RELIGIA INDUSTRIALĂ GLOBALĂ

Mihail Ungheanu¹⁵⁷

REZUMAT

Sentimentele religioase și religia nu dispar. Ele pot lua alte forme și pot investi alte obiecte. Crediința într-un Dumnezeu/zeitate transcendentă nu este o condiție sine qua non a religiei. Lumea contemporană nu este nici areligioasă, nici dezvrăjită. Ea este impregnată și formată de către o religie diferită de cele tradiționale. Această nouă religie a fost botezată de Henri de Saint-Simon cu numele de religie industrială, pe care o considera a fi un nou tip de creștinism. Convingerea lui era că întreaga societate trebuie organizată ca o manufactură, sau, în termeni contemporani, ca o întreprindere. Această nouă religie și-a găsit noi forme de expresie: cibernetica și teoria organizațiilor, a științelor manageriale. Ea reprezintă o forță care intenționează să transforme și să modeleze întreaga existență umană într-un anumit mod plecând de la un model furnizat de cibernetică și tehnologia informației. Rezultatul final va fi o lume transformată într-o organizație, condusă de un organ central care controlează bucla de retroacție – guvernul/guvernanța mondială. În practică, acest proces ar trebui să ducă la formarea unei inteligențe colective, care îi va îngloba pe toți – indivizi și state și care va coordona toate activitățile. Lumea se află astăzi pe calea instaurării unei forme fără precedent de tiranie, care poate fi descrisă ca fiind organizarea științifică a lumii.

Cuvinte-cheie: religie, tiranie, management, cibernetică, teoriile organizării, filosofie politică.

1. INTRODUCERE

Omenirea este religioasă. Religiozitatea ia multe forme, acest sentiment nefiind legat de o formă anume organizată de cult al unei ființe transcendente, de politeism sau o religie panteistă etc. Ea

¹⁵⁷ Cercetător în cadrul Centrului European de Studii în Probleme Etnice, adresă de e-mail: mihail_li@yahoo.com.

poate fi investită în alte tipuri de credințe și viziuni asupra lumii. Valorile se schimbă și societățile caută o altă sursă pentru normele, modelele, legile lor alta decât Dumnezeu sau legea naturală și așa mai departe. În epoca modernă și contemporană sursa acestor norme s-a schimbat, provenind din alte locuri. Sursa normelor care ar trebui să ghideze și să modeleze modul de viață al oamenilor este fabrica, atelierul industrial, uzina sau întreprinderea. Ea provine din sfera eficienței, a tehnicii și a producției. Deci, sursa valorilor, normelor, regulilor și coerenței societății se schimbă. Și această sursă este una modernă. Este tărâmul tehnicii, deși chiar și acest tărâm al tehnicii moderne își are rădăcinile în cel religios, în organizarea vieții și a muncii în mănăstirile din Evul Mediu anterior.

Tehnica, așa cum trebuie ea înțeleasă, nu este ceva care se referă la o realitatea materială. Poate semnifica mai multe lucruri, inclusiv un mod de a fi în lume, de a te raporta la lume și la sine, o dinamică a auto-creșterii, căutarea permanentă a eficienței, rețeta pentru a obține un efect dorit etc. Noua formă de religiozitate a fost numită „religie industrială” de către Henri Saint-Simon și alții asemenea lui, deși a luat și alte forme. Ar putea fi numită o religie a puterii, a eficienței, a tehnologiei ca atare. O altă formă pe care o ia este teoria managementului sau teoria organizării și se exprimă în tendința „lumii de a deveni organizație” și tendința „organizației de a deveni lume”, așa cum o exprimă filosoful francez Baptiste Rappin¹⁵⁸. Parafrazându-l pe Martin Heidegger, el descrie existența contemporană ca fiind aruncată în organizații. Această religie industrială este, într-un fel, un imago mundi definitoriu al lumii occidentale (și al sufletului său sau al lipsei acestuia). Această imagine și transformarea pe care a produs-o în societatea

¹⁵⁸ Baptiste Rappin, *Au fondement du management. Théologie de l'organisation [Fundamentul managementului. Teologia organizației]*, Nice, Editura Ovadia, 2014, p. 31.

occidentală s-au extins și au ocupat întreaga planetă. Odată cu ea, vin și modelele despre ce este existența umană, ce este lumea, cum trebuie să fie organizată societatea și viața individuală etc. Sensul și înțelegerea naturii se schimbă, de asemenea, pe parcurs. Natura este transformată și este considerată ca ceva ce poate fi exploatat. Expresii precum Marea Resetare se referă la această religie de facto a lumii occidentale (una printre altele).

Industria înseamnă ceva mai mult decât o ramură economică axată pe producția de obiecte fabricate. Aceasta denotă un punct de vedere, o viziune asupra lumii. Este o construcție care face obiectul unei credințe, al unei religii¹⁵⁹; potrivit lui Saint-Simon, industria poate însemna orice fel de activitate sau lucru care este util, teoria și practica deopotrivă, lucrările mâinii și lucrările spiritului¹⁶⁰. Marea Resetare și reorganizarea distopică și totalitară a lumii care este în curs este o reconfigurare a ordinii în conformitate cu liniile prescrise de această religie industrială. Chiar și concepte și activități precum dezindustrializarea aparțin acestui imaginar, fiind un produs al acestui sistem de credințe care stă la baza lumii occidentale de secole.

2. CONCEPTUL DE INDUSTRIE. CE SEMNIFICAȚII CONȚINE

În secolul al XVI-lea, sensul cuvântului industrie era cel economic, desemnând totalitatea operațiunilor care luau parte la producerea și circulația bogățiilor, dobândind ulterior sensul generic de activitate productivă¹⁶¹. În secolul al XVIII-lea, cuvântului i s-a adăugat un alt sens, industria referindu-se la invențiile de dispozitive

¹⁵⁹ Pierre Musso, *La religion industrielle [Religia industrială]*, Nantes, Editura Fayard, 2017, p. 10.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 28.

¹⁶¹ *Ibidem*, pp. 31–32.

mecanice utile în arte și meserii; a însemnat și tehnică industrială, „machinisme” - sensul modern. Conform sensul inițial al termenului, industria denota și un tip de activitate secretă, o activitate sau o aplicație. Termenul derivă din latinescul *industrius* care însemna a fi activ, sânguincios etc. *Struere* însemna și a conspira, a plănuși în secret, a calcula, a prevedea - *tramer*; *machination*. Acesta a fost derivat din greaca veche *endon* și *struere*. *Struere* însemna a face ordine, a pune în ordine, a organiza și a construi. *In-dustria* se referă la interioritatea omului, pentru gramaticianul latin *Festus ab intro struendo* însemna o activitate sau cineva care lucrează și pentru interior, pentru gospodărie¹⁶².

Problematica religiei industriale nu este numai teoretică sau de politică economică. Ea se referă la o revoluție antropologică care face uz de mecanismul religios prezent în om. Și ca atare, ea privește aspectul spiritual și concret al vieții indivizilor prinși în plasa sa. Orice nouă ordine socială implică modificarea mentalului uman atât la nivel individual, cât și colectiv. După cum a observat Jacques Ellul, problema tehnicii este cea mai eminentă problemă spirituală a existenței umane contemporane. Discipline ca cibernetica, teoria sistemelor, teoria managementului și a organizațiilor sunt toate implicate în acest proces. Managementul și cibernetica ca tehnici de organizare nu se limitează la ceea ce se numește într-un sens limitat o organizație, întreprindere, mafia etc. Ele se extind la întreaga societate. O organizație este o asociere de oameni care urmăresc să realizeze ceva și ale căror activități sunt coordonate în vederea realizării acestui scop. Această atitudine și paradigmă numită a organizării este aplicată în zilele noastre întregii existențe.

Existența a ceea ce se înțelege în sens cotidian industrie a fost posibilă deoarece sub acoperișul acestei expresii s-au adunat

¹⁶² *Ibidem*, p. 34.

mai multe semnificații, cum am menționat deja. Industria, într-unul din sensurile mai vechi, era înțeleasă drept calitatea de a fi creativi, dar și ca un act de construcție și ca construire (*struere*) a ceea ce este în interior (in), o exteriorizare sau manifestare a unei structuri sau puteri interioare. Industria – cu toate realizările sale – funcționează ca un mediator între o anumită credință și rațiune, între a crede și a face.

În sensul său economic și tehnic, se supune unei anumite credințe și impune sau manifestă o putere materială. Ea combină misterul credinței cu puterea raționalității și puterea materială (și o credință în tehnică și în om, de asemenea). Așa cum ar trebui să facă dialectica, industria – o formă de credință în ingeniozitatea umană – aduce împreună contrariile aparente. Este un sistem de credință care acordă prioritate așa-numitelor, în Evul Mediu, arte practice și mecanice. Industria este o religie a acțiunii bazată pe un tip pragmatic de rațiune.

Religia industrială semnalează o trecere în structura lumii occidentale de la scolastică/filosofie/dialectică la domeniul artelor mecanice, al eficienței practice și o trecere de la cer la pământ, de la natură la tehnică, o trecere la stăpânirea naturii. Așa cum se presupune că cineva trebuie să triumfe asupra adversarului într-o dispută dialectică, la fel se presupune că industria trebuie să triumfe asupra naturii. Deși există o diferență între domeniile filosofiei și argumentării, pe de o parte, și domeniul ingeniozității practice și al artelor mecanice, cel puțin pentru grecii antici, a existat o analogie între cele două activități, deoarece ambele se foloseau de aceleași categorii și concepte pentru a le descrie¹⁶³.

¹⁶³ Jean-Pierre Vernant, *Mythe et pensée chez les Grecs. Etudes de psychologie historique* [Mit și gândire la greci. Studii de psihologie istorică], Vol. II, Paris, Editura Maspero, 1982, p. 54, in *Ibidem*, p. 26.

Chiar dacă pe atunci actul de fabricare era în mare parte manual și tehnicile erau un instrument, există o continuare între tehnica antică și cea modernă. Folosirea mâinilor înseamnă manipulare, *savoir-faire* (un tip implicit de cunoaștere) și folosirea altor lucruri ca instrumente. Alte aspecte ale industriei sunt reflecția, invenția și concepția. Chiar dacă în zilele noastre mașinile conduc ceea ce a mai rămas din industrie, mâna este încă prezentă, cel puțin simbolic, în semnificația industriei. Manufactura întruchipa ideea și unitatea dintre lumea naturală și cea artificială creată de om prin *techné*.

Nașterea industriei reprezintă trecerea de la puterea spirituală la cea temporală¹⁶⁴. Ea însemna chiar „qui prépare en lui-même”¹⁶⁵. Industria este mai întâi o realitate interioară, în corp și apoi se proiectează în exterior, luând formă în obiectele tehnice pe care le produce, în oraș, în producția de mașini și în societate ca atare. Pe parcursul istoriei, domeniul la care se aplică industria se extinde. După cum s-a menționat deja, printre alte semnificații, termenul industrie desemna capacitatea de a face ceva, ingeniozitatea, arta de a face ceva care ține de un *savoir-être*. De asemenea, un alt sens trebuie menționat. Anume, în franceză în secolul al XV-lea – ea desemna practicarea unei activități manuale, o meserie, un *Handwerk*, un meșteșug. În secolul al XVIII-lea, în Anglia, *industrie* și *industrious* se refereau cineva care este sârguincios în munca sa.

Etimologia și genealogia semnificației industriei arată așadar o semnificație mult mai bogată a termenului decât se presupune în mod normal. Industria este atât o realitate, cât și un concept care reunește realități diferite, misterul credinței, utilizarea practică a tehnicii, interioritatea umană și corpul. Sensul modern al

¹⁶⁴ Pierre Musso, *op. cit.*, p. 30.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 32.

termenului a fost dobândit în secolul al XVIII-lea și reprezintă o sărăcire a semnificației sale; îi ascunde istoria bogată și legătura cu realitatea interioară a umanității. Sensul de industrie ca know-how a început să se estompeze și a trecut în prim plan sensul de operațiuni care produc bogăție.

În limbajul administrației, termenul de industrie a fost utilizat doar pentru domeniul manufacturilor și al comerțului/lucrărilor comerciale. Uneori, însemna întregul real al economiei, cu excepția agriculturii, deși se mai folosea cuvântul într-un sens mai absconse – sens legat și de alte semnificații cum ar fi cea de aranjare, calcul etc. – anume acela de utilizare a unor mijloace imorale/ilegale pentru a atinge scopuri economice. Asocierea cu întreprinderea industrială ca instituție a venit abia cu Jean Baptiste Say. În jurul anului 1820, folosirea cuvântului industrie arată limpede că semnificația de muncă manuală a devenit clar distinctă de sensul în care începuse să fie folosit „industrie”, adică activitate, branșă economică care este asociată cu știința și tehnologia. Industria a început să fie utilizată în sensul de activitate productivă de bunuri.

Industria este un fenomen occidental, la fel cum este și tehnica modernă. Într-un sens, multitudinea de concepte pe care le asociază constituie o viziune a lumii care constituie infrastructura dogmatică a Europei Occidentale care a început să se formeze în jurul secolului al XIII-lea, deși unii pot încerca să argumenteze că semințele acestei atitudinii pot fi găsite mai devreme. Aceasta conferă tehnologiei și metodei științifice un statut cvasi-divin, de instrument necesar pentru transcenderea și abolirea condiției umane. Chiar și cineva ca John Scotus Eriugena a crezut că utilizarea artelor mecanice ar putea ajuta omenirea să-și refacă starea de dinainte de

cădere și să cucerească lumea¹⁶⁶. Formarea acestei infrastructuri dogmatice – dar și materiale a durat mult timp și a fost pentru cea mai mare parte a timpului invizibilă. Ea poate fi numită și religia progresului. Este un mecanism secret care modelează lumea modernă. Pierre Musso îl numește industrializare. Ea constituie arhitectura dogmatică, infrastructura spirituală a societății moderne. Termenul de religie industrială nu este nou. A fost folosit de diferiți autori (Henri de Saint-Simon), printre care Günther Anders și Erich Fromm. Potrivit ultimului, datorită acestei religii, omenirea devine sclava economiei și a mașinilor.

Automobilele, tancurile, avioanele, navele spațiale, telefoanele mobile și așa mai departe, obiecte tehnice, nu există doar ca simple obiecte izolate, produse ale unui mod rațional de existență. Ele sunt, de asemenea, întruchipări ale unei structuri fantasmatică, al unui imaginar, ale unei structuri conceptuale, nu doar tehnici de management sau moduri de utilizare a acestora care duc la crearea condițiilor de posibilitate pentru fabricarea sus-menționatei obiecte. Sub masca teoriilor organizațiilor și a managementului, această formă ascunsă de spiritualitate se extinde și își impune forma de normativitate peste tot în lume, inclusiv în mințile și inimile oamenilor. Într-un fel, secularizarea percepută a Occidentului a condus la o altă formă de re-vrăjire centrată în jurul normei și valorilor născute de noua religie. Nu există o dez-amăgire, dezvrăjire a lumii, ci un nou tip de re-vrăjire, cel produs de ceea ce Jacques Ellul a numit sistemul tehnicist. Dezvoltarea tehnologică a lumii, dezvoltarea industriei, a finanțelor și a economiei a condus la o nouă lume fermecată, la un transfer de sacralitate de la o regiune la alta.

¹⁶⁶ David F. Noble, *The Religion of Technology [Religia tehnologiei]*, New York, Editura Alfred A. Knopff, 1997, pp. 16–17.

Tehnoștiința a devenit sacră – știința aplicată și producția de bunuri pe scară largă, fapt subliniat de gânditorul francez Gilbert Simondon. Este o spiritualitate sau o religie a eficienței și funcționalității. Această evoluție a fost posibilă datorită ideii de Întrupare și chiar datorită revoluției papale din secolul al XI-lea. În acel moment a avut loc o separare între puterea spirituală și cea politică, o separare pe care religia industrială dorește să o închidă. Este o religie care afectează fiecare aspect al vieții în societate. La fel cum creștinismul are ca element central Întruparea lui Hristos – Dumnezeu asumându-și natura umană și creația – noua religie are întruparea sa: întreprinderile ce există în mod concret, uzinele, centralele de apă etc. Toate acestea sunt întrupări concrete și vizibile ale valorii eficienței:

„Această religie seculară a fost construită cu răbdare în fundalul nevăzut al scenei politice, care se lupta pentru propria autonomie față de sfera religioasă. În liniștea mănăstirilor, în penumbra manufacturilor și în spatele fumului uzinelor, această religie s-a dezvoltat până unde a ajuns azi, la lumina zilei, un triumf al Întreprinderii și Managementului universal”¹⁶⁷.

Aceste sisteme de credințe, imagini și valori organizează existența comunităților umane. Modelele de bază ale existenței sociale pe care le oferă această nouă religie sunt fabrica, uzina industrială și întreprinderea. Ea vine, de asemenea, cu un articol de credință și posedă normativitatea și legătura care unește credința și manifestările practice și concrete ale acestei religii. Acesta este un

¹⁶⁷ „Cette religion séculière a été patiemment battue dans l’arrière-boutique de la scène politique, combattant pour sa propre autonomie par rapport au religieux. Dans le silence des monastères, dans les pénombres des manufactures et derrière les fumées des usines, cette religion s’est développe jusque à advenir, aujourd’hui, en pleine lumière, a l’heure du triomphe de l’Enterprise et du Management universel” în Musso, *op. cit.*, p. 46.

referent invizibil, care joacă rolul de „divinitate”, de centru al sistemului de valori și de practici. Credința în acest referent simbolic, duce la formarea altor credințe: în progres, în utilitate, credința în dezvoltare etc.

Tot ceea ce se realizează sau se spune în numele acestei religii, nu foarte noi, se face în numele acestui referent suprem și, ca atare, funcționează conform promisiunilor pe care le face. Categoriile viitorului și progresului sunt doi factori importanți în această nouă construcție spirituală, la fel ca și promisiunile de bogăție și fericire. Din practica și succesele înregistrate pe plan material de noua religie se desprind noi precepte și reguli de organizare a vieții, noi norme, noi rațiuni tehnologice și noi interdicții.

Axul principal al existenței merge în direcția eficienței, a organizării, a acțiunii, a productivității, tot de aici sunt derivate criteriile ce stabilesc ce este și cum trebuie dusă o viață sănătoasă și productivă, ce este sănătatea mintală etc. Are reprezentanți, proprii mesageri și propriul organism. Își creează propriile imagini, concepte, rituri, discursuri, chiar propria artă, propria propagandă și efectele prin care modelează existența umană, tot acest proces nefiind fără a fi percepută. Într-un fel, este un tip de auto-idolatrie, deoarece se referă la om și la autorealizarea/mântuirea sa fără Dumnezeu; în principiu, această idolatrie de sine este o variantă a ideii de auto-divinizare care poate fi văzută în Căderea din Geneză și în Căderea lui Lucifer. Este un cult al transformării naturii prin utilizarea științei, tehnologiei, raționalității și muncii. Datorită eficienței și rezultatelor tehnicii, omenirea crede că îl poate înlocui pe Dumnezeu și poate deveni centrul ontologic al existenței.

Expresia contemporană a acestei credințe se regăsește în transumanism. Această religie industrială este o modalitate de a organiza complet existența umană în conformitate cu normele

utilitariste și funcționale ale regulii eficienței. Timpul liber și tihna ca atare aparțin acestui domeniu. Este ceva care trebuie organizat. Pentru o vreme, figura cea mai reprezentativă care a întruchipat dinamica noii religii a fost inginerul, deși astăzi acest lucru s-a schimbat. Răgazul trebuie gestionat științific, utilizat pragmatic și eficient, astfel încât oboseala și timpul pierdut prin oboseală să fie recuperate; individul trebuie să revină în lanțul de producție, trebuie să fie preocupat de ceva, o preocupare care să îl împiedice să reflecteze asupra condiției sale și îl împiedică să viseze la libertate¹⁶⁸.

Același rezultat poate fi obținut prin manipularea și sărăcirea limbajului, făcând imposibilă gândirea altfel sau în opoziție cu realitatea dată, așa cum a descoperit Erich Fromm. Limbajul cotidian și oficial face imposibilă existența unui sens transcendent, reducând totul la o singură dimensiune: realitatea socială existentă, care este prezentată ca singura posibilă sau de nedepășit. Conform lui Fromm, acest lucru este posibil prin utilizarea unui fel de limbaj ritualizat¹⁶⁹, făcând imposibil accesul la trecut (moștenirea culturală a omenirii sau a unei anumite culturi) sau la propria istorie culturală. Una dintre principalele caracteristici ale organizării științifice a lumii, așa cum o descrie Bertrand Russell, constă în interzicerea accesului la astfel de lucruri, anihilarea moștenirii culturale și etnice.

Citirea lui Shakespeare ar fi posibilă doar cu aprobarea guvernului – și, pentru a sublinia omogenitatea acestei societăți viitoare, ar exista o singură limbă vorbită în lume: engleza, de exemplu. Patrimoniul cultural, operele literare, folclorul etc. ale

¹⁶⁸ Michel Blay, *Dieu, la nature et l'homme [Dumnezeu, natura și omul]*, Paris, Editura Arman Colin, 2013, p. 228.

¹⁶⁹ Russel Bertrand, *The Scientific Outlook [The Scientific Outlook]*, London, Editura Routledge, 2009, pp. 183–186.

diferitelor popoare nu vor fi traduse și făcute accesibile, ci vor fi interzise pentru că trebuie făcută tabula rasa și pentru că noua ordine (mondială) trebuie protejată. Și chiar în clasele conducătoare, în diferitele niveluri ale tehnocrației, curiozitatea intelectuală nu va fi încurajată.

Forma totalitară de limbaj folosit de tirania tehnocratică, Erich Fromm a numit-o limbaj magic și operațional. Concepția operațională greșită despre limbaj și gândire (reducerea sensului la o serie de operații) este tehnică, legată de concepția empiristă și neopozitivistă despre limbaj, de ideea de a interzice ambiguitatea și polisemia din limbaj - ceea ce este cu adevărat imposibil. Această concepție operațională a limbajului se concentrează pe efortul de a reduce sensul cuvintelor la lucrul pe care se întâmplă să îl denote într-o anumită circumstanță, de a conferi un singur sens cuvintelor așa cum își dorea Cercul de la Viena: „Eliminarea metafizicii prin analiza logică a limbajului” cum spune titlul unei lucrări a lui Rudolf Carnap. Este o încercare de a lega limbajul și sensul de singura realitate prezentă, astfel încât nimeni să nu se poată gândi la alte posibilități decât ceea ce este văzut sau considerat a fi *statu quo-ul*. Există o singură realitate, iar cuvintele aderă la lucruri, dar numai la un lucru ca atare. Faptul că lucrurile ar putea fi diferite este un gând care nu ar trebui să le treacă prin cap vorbitorilor.

Noile figuri definitorii ale religiei industriale sunt managerul și inginerul social și ultimul lor instrument: *cybermanagementul*¹⁷⁰. Cibernetica și managementul sunt centrate în jurul unui concept importat din biologie, și anume organizarea și informația (organizația este legată de greaca veche – organon, care înseamnă instrument), care în lucrarea lui Saint-Simon a primit un nou înțeles, acela de rețea. După cel de-al Doilea Război Mondial,

¹⁷⁰ Pierre Musso, *op. cit.*, p. 448.

ceea ce numim domeniul managementului a fost reconstruit în jurul unor idei provenite din cibernetică, domeniul acesta având două mari subdomenii. Există domeniul strategiei – în care sunt gândite și stabilite finalitățile – și alte domenii care se referă la activitățile de evaluare, retroacțiune, control, extindere a sistemelor informatice¹⁷¹ etc. Acestea două discipline conexe pot fi considerate ca fiind în centrul unei tendințe numite mișcarea spre pan-organizare, care a cuprins întreaga lume. Este o formă de colonizare realizată folosind raționalitatea tehnologică de origine occidentală și care are ca scop reorganizarea întregii existențe conform criteriilor eficienței și a altora derivate din cibernetică și teoriile manageriale ale organizării. Transformarea vieții individului într-un capitol din cadrul uneori organizații – în sens general e deja evidentă.

Extinderea și regularizarea vieții a devenit o caracteristică evidentă a vieții umane din zilele noastre. Indivizii sunt implicați în organizații din momentul în care se nasc¹⁷²; școala și familia au devenit organizații – organizația înseamnă activitatea conștientă de cooperare și coordonare a diferitelor activități și operațiuni. O organizație este, astfel, o asociere de oameni care lucrează împreună pentru a atinge un scop¹⁷³. Aceasta este o ordonare a existenței bazată doar pe raționalitatea instrumentală. O primă expresie al acestui curent ideologic și al acestei mișcări către această reorganizare a societății se regăsește în convingerea lui Saint-Simon și a discipolilor lui că o națiune trebuie guvernată în același mod ca o manufactură sau ca o întreprindere/mașină cibernetică¹⁷⁴. Întreaga existență poate fi văzută ca un uriaș atelier/plan industrial¹⁷⁵.

¹⁷¹ Baptiste Rappin, *op. cit.*, 2022, p. 116.

¹⁷² *Ibidem*, p. 32.

¹⁷³ *Ibidem*, p. 21.

¹⁷⁴ Pierre Musso, *op. cit.*, p. 491.

¹⁷⁵ *Ibidem*, p. 632.

3. RELIGIA ORGANIZĂRII

Chiar acest concept de organizare este central pentru religiile industriale ale lui Henri de Saint Simon¹⁷⁶, pentru știința omului și sociologia sa. El provine totuși din biologie (nu era un concept nou care a căpătat un nou sens în cadrul conferințelor Macy). Acolo ea marchează o revoluție. Ea înlocuiește structura vizibilă a ființei vii, făcând astfel posibilă evitarea unor interpretări teleologice. Predominanța structurii vizibile în biologie i-a condus pe biologi la o concepție teleologică a vieții, care acum este depășită. Un organism viu devine o structură guvernată de funcțiile sale. Organizarea impune ordinea trăsăturilor, formei sau comportamentului unei plante sau al unui animal. Structura, funcția și mediul sunt unite în organizarea unei ființe vii. Organizarea este menită să asigure homeostazia organismului¹⁷⁷.

Adaptarea la mediu și bucla de retroacțiune sunt cheia înțelegerii acesteia. Pentru a se conserva, un organism trebuie să se adapteze și să învețe. Procesul de învățare și autocorectarea sunt primordiale și fac posibilă adaptarea. De aici, devine un concept central pentru noua formă a religiei industriale, și anume cibernetica. Un organism își menține homeostazia prin schimbarea informațiilor cu mediul înconjurător. Viața se reduce la actele de primire și transmitere de informații – comunicare – în mod corespunzător. Societatea și omul trebuie tratate în acest fel, iar un management adecvat al societății presupune, conform acestei viziuni, ordonarea acesteia în acest sens. Vechiul model de management al lui Taylor este acum înlocuit cu cel cibernetic. Cibernetica sau aparatul de guvernare de inspirație cibernetică poate

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 256.

¹⁷⁷ Baptiste Rappin, *Les origines cybernétiques du management contemporain [Originile cibernetice ale managementului contemporan]*, Nice, Editura Ovadia, 2022, pp. 15–16.

fi văzut ca un instrument de luptă împotriva entropiei lumii, un instrument de reconstruire a unei unități pierdute. Cibernetica este vânată și informată de misticismul evreiesc al Cabalei și poartă o astfel de orientare mistică care urmărește realizarea henozei – adică fuziunea în Unu și anihilarea diferenței și multiplicității¹⁷⁸.

În timpul acestui proces, societatea și politica se transformă. Politica ca atare ar putea dispărea complet fiind înlocuită de către o administrare a realității de către clasa tehnocratică. Ideea că politica ar trebui să devină o știință a producției sau ceva care o face posibilă a fost exprimată de Henri Saint-Simon¹⁷⁹. Politica ca activitate s-a schimbat. Jacques Ellul vorbește despre iluzia politicii, referindu-se la faptul că deciziile luate de politicieni sunt rareori decizii cu adevărat politice. În schimb, sunt decizii tehnice, luate de experți – tehnocrați, de către birocrați. Și birocrația aceasta a devenit deja altceva: teoria și practica managementului, a transformării existenței ca atare după imaginea întreprinderii (și, în cele din urmă, a fuzionării tuturor oamenilor și indivizilor într-un imens guvern mondial unic/inteligență colectivă) îi conferă o altă statură și importanță. Politica trebuie să fie înlocuită de știință și economie – adică de o tehnocrație care va prelua comanda societății. În acest sens, dacă un astfel de lucru se va întâmpla, nu va mai exista loc pentru libertate și pentru dezbateri (se presupune că știința este puterea spirituală, în timp ce industria este cea temporală; cu toate acestea, puterea practică este cea care o conduce pe cea spirituală, deoarece totul se face în sensul dobândirii puterii). Această nouă religie era închipuită de către fostul aristocrat francez ca fiind un nou creștinism, un creștinism revenit la mesajul său original. Acest nou creștinism, această religie tehnocratică se presupunea că va pune la lucru puterea divină prezentă în om. În noua ordonare a

¹⁷⁸ *Ibidem*, pp. 125–127.

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 256.

societății, puterea spirituală și temporală trebuie să devină una și să modeleze întreaga existență, socială și individuală. Acesta este motivul pentru care Pierre Musso vorbește despre închiderea a ceea ce el numește Schiza – adică despărțire dintre cele două puteri, cea spirituală și cea religioasă în urma reformei gregoriene – despre anihilarea distincției dintre cele două puteri – spirituală și politică –, distincție și departajare care a avut loc în secolul al XI-lea în timpul Revoluției papale. Este un alt mod de a afirma impulsul totalitar al religiei industriale, expansiunea sa în toate domeniile vieții.

Tehnica îl schimbă pe om, chiar și tehnica antică, nu numai cea modernă. Inventarea unui lucru precum plugul greu în secolul al XII-lea a dus la un fel de mini-revoluție, la reorganizarea agriculturii și chiar la apariția atitudinii proprii modernității că natura este ceva ce trebuie exploatat¹⁸⁰. Aceasta a schimbat modul în care era considerată proprietatea, modul în care era distribuit pământul și modul în care trebuiau să fie organizate și conduse comunitățile. Aceasta a fost consecința adoptării unui plug care era mult mai productiv și care necesita opt sau zece perechi de boi, necesitând cooperarea mai multor familii. Înainte de inventarea acestui plug și de extinderea sa în agricultură, familiile produceau ceea ce era necesar pentru consumul lor. Ca urmare a transformării acestui principal instrument de lucru, productivitatea a crescut, iar agricultura a început să fie o activitate orientată spre mai multă producție și exploatare.

4. CONCLUZII

Noua religie este o religie a eficienței și își găsește expresia cea mai adecvată în știința eficienței, care este cibernetica – nucleul

¹⁸⁰ Lynn White jr., *Medieval Technology and Social Change* [*Tehnologia medievală și schimbările sociale*], London New York Oxford, Editura Universității Oxford, 1964.

științelor manageriale (utilitatea justifică totul). Existența societății și a omului se transformă astfel pentru a deveni o organizație, o formă de ordine care caută eficiența, bazată pe ideea buclei de reacție. O organizație poate exista numai dacă se adaptează permanent la provocările mediului și, în virtutea transformării întregii societăți într-o organizație, societatea încetează să mai fie un loc în care individul își poate exercita creativitatea, capacitatea de judecată, devenind una care impune autocorectarea comportamentului pe baza unor obiective determinate de clasa tehnocratică. Omul și societatea devin mecanisme de autoreglare. Este un pas uriaș spre realizarea visului unei guvernări științifice a omenirii, un proces automat care elimină dezbaterea, discuția și judecata.

Luarea deciziilor și restul operațiilor/activităților mentale sunt supuse unui proces de standardizare, ele trebuind să devină coduri, programe, secvențe automate (eficiența acțiunii este scopul acestui proces). Această evoluție a născut ideea unei mașini de guvernare planetară, care ar cârmui fiecare decizie a oamenilor de pe Pământ. Este o nouă formă de alienare și opresiune; o guvernare prin numere. Inventarea calculatorului, apariția calculatoarelor personale și a internetului reprezintă, de asemenea, o condiție esențială pentru construirea acestui nou coșmar totalitar deoarece rețeaua face posibilă unificarea și integrarea tuturor aspectelor vieții, inclusiv o supraveghere totală a populație în întreaga lume.

Această organizare științifică a vieții nu tolerează diferențele sau culturile diferite. Singurul mod de a acționa permis ar fi cel bazat pe normele raționalității și eficienței tehnologice, prin care libera alegere și o decizie liberă vor deveni imposibile. Individul este doar o parte a mașinii, nu o realitate sui-generis. Politica dispar, ca și dezbaterea pe diferite probleme. Acesta este unul dintre sensurile posibile ale expresiei „devenirea mondială a

organizării”. Una dintre direcțiile principale ale acesteia este domesticirea omului, transformarea lui în docil, și fuziunea tuturor indivizilor într-o uriașă inteligență colectivă. Anihilarea suveranității naționale (și personale) este o parte integrantă și necesară a acestui proces. Științele organizării și managementului sunt o nouă expresie a religiei industriale. Iar scopul lor este bine descris de Baptiste Rappin:

„Științele gestiunii și managementului vizează domesticirea totală a ființei omenești folosind INGINERIA SOCIALĂ, concepută ca un mod, direct sau indirect, de intervenție cibernetică în organizare”¹⁸¹.

5. REPERE BIBLIOGRAFICE

Blay Michel, *Dieu, la nature et l'homme [Dumnezeu, natura și omul]*, Paris, Editura Arman Colin, 2013.

Ellul Jacques, *La technique ou le enjeux du siecle [Tehnologia sau provocarea secolului]*, Paris, Editura Economica, 2006.

Musso Pierre, *La religion industrielle [Religia industrială]*, Nantes, Editura Fayard, 2017.

Noble F. David, *The Religion of Technology [Religia tehnologiei]*, New York, Editura Alfred A. Knopff, 1997.

Rappin Baptiste, *Au fondement du management. Théologie de l'organisation [Fundamentul managementului. Teologia organizației]*, Nice, Editura Ovadia, 2014.

¹⁸¹ „Les sciences de gestion visent à la domestication intégrale de l'être humain en usant de L'INGINERIE SOCIALE, conçue comme mode, direct ou indirecte, d'intervention cybernétique dans les organisation.” în Rappin, *op.cit.*, 2014, p. 130.

Russel Bertrand, *The Scientific Outlook [Perspectiva științifică]*, London, Editura Routledge, 2009.

White Lynn jr., *Medieval Technology and Social Change [Tehnologia medievală și schimbările sociale]*, London, New York, Oxford, Editura Universității Oxford, 1964.

Simondon Gilbert, *Sur la technique [Despre tehnică]*, Paris, Presa Universitară din Franța, 2014.